

Status og utfordringer i Sjøforsvaret

Oslo Militære Samfund 31. januar 2000

Av

Kontreadmiral Hans Kristian Svensholt

Generalinspektøren for Sjøforsvaret

Innledning

Formann – ærede forsamling

Jeg er blitt invitert hit i dag for å holde et foredrag med tittelen "Status og utfordringer i Sjøforsvaret".

Da jeg vanskelig kan dekke alle felt innen Sjøforsvarets virke, vil jeg konsentrere meg om omstillingen i Sjøforsvaret, utviklingstrekk i de tre våpengrenene (Marinen, Kystartilleriet og Kystvakten), kommentere de viktigste materiell- prosjektene og diskutere enkelte forhold rundt deltakelse i internasjonale militære operasjoner. Jeg vil imidlertid begynne med å ta for meg enkelte generelle utviklingstrekk, si litt om Norge som maritim nasjon samt kort berøre Norges strategiske stilling, slik jeg ser det.

Generelt

Jeg går inn i dette århundre som betinget optimist med tanke på fremtidens Sjøforsvar. Jeg er optimist fordi bevisstheten om at Norge er en betydelig maritim nasjon er øket, og dermed også forståelsen for at det er nødvendig å ha et relativt sterkt Sjøforsvar. Samtidig er jeg også bevisst at fremtidens Sjøforsvar vil bli mindre enn i dag. I likhet med resten av Forsvaret, må også Sjøforsvaret forberede seg på trangere budsjetterammer. Men innen utvalgte satsingsområder skal Sjøforsvaret bli enda bedre og mer profesjonelt enn i dag. Fremtidens Sjøforsvar må bygges rundt de operative strukturelementene. For å sikre at Sjøforsvaret er og forblir det sikkerhetspolitiske verktøyet som vi er tiltenkt å være i fred, krise og krig, må vi videreføre den omstillingsprosessen vi har påbegynt.

I siste "Langtidsmelding" (Stortingsmelding nr. 22 1997-98), som tar for seg "Hovedretningslinjer for Forsvarets virksomhet og utvikling i tiden 1999 – 2002", beskrev Regjeringen sin oppskrift på morgendagens forsvar. Vi så imidlertid tidlig at "Langtidsmeldingens" strukturelementer ikke var realistiske. Allerede i "Langtidsmeldingens" første virkeår var vi på full fart vekk fra dens mål og oppgaver. Derfor startet FSJ allerede tidlig i 1999 opp FS 2000, basert på langt lavere investeringsramme enn "Langtidsmeldingens". Regjeringen har i tillegg opprettet et Forsvarspolitisk utvalg (FPU) med bred politisk deltakelse, som skal gi generelle og prinsipielle tilrådinger forut for utarbeidelsen av neste "Langtidsmelding".

Kveldens foredrag gir meg en fin anledning til å reflektere både over hvor Sjøforsvaret står i dag og hvor Sjøforsvaret bør bevege seg i forhold til de utfordringer jeg ser avtegner seg i tiden framover. Dette gjelder både i forhold til fremtidige sikkerhetsinteresser og økonomiske fremtidsutsikter. Men la meg først minne om hvorfor vi har et sjøforsvar, om hvordan Sjøforsvaret bidrar til å realisere Norges sikkerhetspolitiske mål og Norges strategiske stilling.

Norge er en maritim nasjon

XXXXeksport går på kjøp og vi kontrollerer ca 10% av verdens handelsflåte. Etterhvert har vi blitt den nest største oljeeksportør i verden (etter Saudi Arabia). Gasseksporten til kontinentet forsterker dette bildet. Verdien av olje- og gass eksporten utgjorde 38,8% (118,3 mrd) av vår totale eksport i 1998. Sammen med verdien av vår fiskeeksport som utgjorde 8,6% (26,5 mrd) i samme periode, representerer dette en enorm utfordring sett med sjømilitære øyne.

Eksport av strategiske ressurser, olje og gass til Sentraleuropa betyr at vi må evne å kontrollere våre olje- og gassfelt. Dette er en oppgave for hele Forsvaret, som vi fred løser i samarbeid med politiet, men i krig overstiger denne oppgaven vår militære kapasitet, og den kan bare løses i allianseammenheng. Det foregår planlegging i NATO for å håndtere slike utfordringer, men dette er altså et norsk nasjonalt ansvar i fred og i kritesituasjoner.

Siden nesten all import og eksport av varer foregår på kjøll - krever dette maritim kontroll. Norge er med andre ord økonomisk avhengig av sjøen.

Norges strategiske stilling

Nå skal ikke dette foredraget fokusere på Norges militære strategiske stilling, men heller konsentrere seg om Sjøforsvarets utvikling. Før jeg kaster loss vil jeg likevel kort nevne enkelte faktorer som er med på sette en ramme for nettopp denne utviklingen.

Den internasjonale utviklingen de senere år har medført at maktforholdene i vår del av verden er dramatisk endret. Russland er militært svekket, samtidig som Finland og Sverige gjennom sitt medlemskap i EU er knyttet til det vestlige politiske system. Men noe ligger allikevel fast: Norges militærstrategiske stilling vil i uoverskuelig framtid fortsatt være preget av de tre hovedkomponentene:

- Naboskapet til Russland
- Beliggenheten til de nordlige havområder
- Medlemskapet i NATO

Våre nordområder ser relativt sett ut til å få en økt sikkerhetspolitisk betydning for vår nabo i øst. Russland har fremdeles en betydelig militær kapasitet. Nordflåten, Russlands største og viktigste flåte, har sine baser på Kolahalvøya rett øst for vår grense. Området inneholder også betydelige land- og luftstyrker. I tillegg ligger et av Russlands viktigste kommersielle havneområder på Kola. Dette området planlegges bygget ut til å bli en av Europas største container havner.

Som kyststat er Norge i stor grad avhengig av forbindelseslinjene til sjøs. Dette i kombinasjon med Norges geografiske beliggenhet, gjør at alliert maritimt samarbeid forblir viktig. Med den tilknytning Norge har valgt til den europeiske forsvarspilar, vil samarbeid over Atlanteren fortsatt være av spesiell betydning for vår sikkerhet. Det forhold at det i stor grad er USA som har den sjømilitære kapasitet Norge trenger for å forsvare seg, gjør dette enda klarere.

Sjøforsvarets rolle og oppgaver

Begrunnelsen for hvorfor vi skal ha et sjøforsvar i Norge, Sjøforsvarets rolle og oppgaver, er en funksjon av de sikkerhetspolitiske mål. Disse mål uttrykkes slik i "Langtidsmeldingen":

- å forebygge krig og medvirke til stabilitet og fredelig utvikling
- å beskytte norsk handlefrihet overfor politisk og militært press, og ivareta norske rettigheter og interesser
- å trygge norsk suverenitet

Sjøforsvarets bidrag til løsning av oppgavene kan samles innenfor fem hovedoppgaver:

- overvåkning og etterretning
- myndighetsutøvelse
- krise- og konflikthåndtering
- krigsoppgaver
- rednings- og miljøberedskap

Omstilling i Sjøforsvaret

Generelt

Sjøforsvaret har siden 1990 gjennomført omstillinger som blant annet har tatt for seg nedleggelse av avdelinger, utfasing av strukturelementer, sammenslåing av avdelinger og organisasjonsendringer ved sjøforsvarsdistriktene for å tilpasse seg endret struktur, oppgaver og rammer. Budsjettutviklingen på 90-tallet, endring av utfasings- og anskaffelsesplaner, endrede operasjonskonsepter, nye oppgaveprioriteringer, endret kompetansebehov samt videreføring av styringskonseptet er noen av årsakene til behovet for omstilling.

Overordnet plan for videre omstilling i Sjøforsvaret (Poseidon) ble presentert 12 juni 1996. FSJs anbefaling ble overlevert FD 1 februar 1998. Den ble behandlet i Stortinget 7 juni 1999 og fremlagt i St meld 33. Omstillingen tar for seg hele Sjøforsvaret, herunder regional organisasjon, skolestruktur, styrkeproduksjon og overføring av vedlikeholdsmidler fra Sjøforsvarets forsyningskommando til våpengren- inspektørene. Hensikten med omstillingen er å etablere en fredsorganisasjon som kan løse pålagte oppgaver i fred, krise og overgang til krig, og som er tilpasset fremtidig krigsstruktur. Utredningene fokuserer på oppgaver og hvor mange årsverk som skal til for å løse disse oppgavene. Et viktig mål er å skape balanse mellom oppgaver og ressurser.

Dagens regionale organisasjon vil bli endret fra syv til tre sjøforsvarsdistrikt. Ett i nord, ett i vest og ett i sør. Etter vedtaket i Stortinget skal disse lokaliseres til Ramsund, Haakonsværn og Karljohansværn. De tre nye sjøforsvarsdistriktene skal ha overordnet regionalt ansvar og vil i hovedsak ha lik organisasjon og bemanning. Sjøforsvarsdistriktene vil ha underlagt seg syv orlogsstasjoner som vil ha det utøvende ansvaret på lokalt nivå.

Post Poseidon

Forsvaret er inne i en tid hvor utredningene står i kø, internt i den enkelte forsvarsgren eller på tvers av forsvarsgrenene. Utredninger som vil påvirke Sjøforsvarets organisasjon når beslutninger er tatt. Derfor er POSEIDON bare første skritt mot fremtidig organisasjon. Arbeidet med POST POSEIDON er startet og ideer om utvikling av Sjøforsvarets organisasjon tilpasset fremtidig struktur er godt igang, men vil være avhengig av bl a resultatet av FS 2000 og STYFOR.

Sjøforsvaret – status og fremtid

Balansert Sjøforsvar

Det fremtidige Sjøforsvaret bør fremdeles være balansert. Med dette mener jeg at Sjøforsvarets enheter må kunne dekke behovet for innsats over hele skalaen fra fred til krig. Kystvakten skal fortsette med å ivareta hovedtyngden av fredsoppgavene, men dens autoritet hviler imidlertid på tilstedeværelse av en potent og slagkraftig Marine. Kystartilleriet vil i fremtiden utvikles til en mer mobil og fleksibel våpengren. Den viktigste komponenten for utviklingen av det fremtidige Sjøforsvar vil være de nye fregattene. Ubåter, MTBer og mineryddere vil sammen med fregattene danne grunnlaget for å skape den fleksibiliteten og slagkraften som Marinen trenger.

Jeg vil i det etterfølgende komme nærmere inn på hver av Sjøforsvarets tre våpengrener (Marinen, Kystvakten og kystartilleriet). Jeg vil spesielt ta for meg de fremtidige utfordringene våpengrenene står overfor. Jeg vil også si litt om Sjøheimevernet ettersom det er en komponent som ved beredskap og krig stilles til disposisjon for Sjøforsvaret. Det understrekes at fremtidig struktur vil i stor grad være avhengig av resultatene av FS 2000, men de vil jeg ikke forskuttere.

Marinen

Marinens hovedoppgave har i store deler av etterkrigstiden vært fokusert rundt invasjonforsvaret. Gjennom tilstedeværelse, beredskap, trening og øving demonstrerte Marinen statens vilje og evne til å anvende sjømilitære midler om så skulle være nødvendig.

Etter den kalde krigens opphør har Marinen beveget seg fra å være en beredskapsmarine til å bli en utdannings- og kompetanse Marine. Prioritering av utdanning og opprettholdelse av kompetanse har på mange måter gått på bekostning av Marinens operative tilgjengelighet på 90-tallet. Driften av fartøyene har blitt dyrere og har medført mindre seilas enn tidligere og pengene styrer aktivitetene og aktivitetsnivået. Antallet fartøyer har også blitt betydelig redusert utover 90-tallet slik at man i dag ser en særdeles slank utgave av Marinen. Det er en generell oppfatning i Sjøforsvaret nå at den spisse ende har tatt sitt og at andre deler av Sjøforsvaret/ Forsvaret må ta resten av de nødvendige innsparingene.

Vi ser nå konturene av fornyet behov for en Marine som må revitalisere sin operative tilgjengelighet og være klar til innsats på kort varsel. Deltakelse i NATOs utrykningsstyrker og deltakelse i internasjonale fredsoperasjoner (non article 5) vil kreve at Marinens fartøyer oppnår høyere grad av operativ tilgjengelighet enn i store deler av 90-tallet. Dette betyr at de fartøyene som blir stilt til disposisjon for internasjonale fredsoperasjoner må være forberedt på å delta i skarpe oppdrag.

Marinen har også vært preget av fornying på 90-tallet. 6 Ula-kl UVBer ble levert på begynnelsen av 90-tallet og 9 nye mineryddere ble levert på midten av 90-tallet. Fregattene står nå klare for utskiftning og planen er å anskaffe 5 nye fregatter i perioden 2004 – 2010. I tillegg er det planlagt å bygge 6 - 8 nye MTBer fra ca 2003. Dette betyr at Marinen i år 2010 i hovedsak (i henhold til dagens planer) vil bestå av 5 moderne fregatter, 6 Ula-kl UVBer, 14 - 22 MTBer, 9 MR og 5 LGFer. Dette vil kvantitativt altså være færre enheter enn i dag, men fartøyene vil forhåpentligvis ha langt høyere kvalitet og være langt mer komplette enn tilfellet er i dag.

Stikkord for Marinens aktiviteter i fremtiden er:

- Andelen av vervede og befal vil øke på bekostning av antallet menige (Fregatter/ større fartøy)
- Fokus på vedlikehold av kompetanse
- Mer fokus på oppdragsspesifikk trening:
- Hvis et fartøy skal inn i et fredstjeneste-oppdrag erkjenner vi at fartøyet må spesialiseres i henhold til oppdraget – eksempelvis humanitær hjelp, bordingsaksjoner etc.
- I større grad tilpasset behovet for tilgjengelighet
- Fokus på internasjonale operasjoner
- Mer TG- basert virksomhet (No TG)
- Norwegian task group – konseptet (No TG)

Med bakgrunn i fremtidige oppgaver for Sjøforsvaret hvor effektiv ledelse av større marine styrker og samordning av tilgjengelige ressurser er sentralt, etablerte man No TG – konseptet. No TG skal organiseres, bemannes, lokaliseres, utrustes, utdannes og øves som et nasjonalt maritimt taktisk ledelselement. Naturlig tilhørighet er ved Marineinspektoratet/ HOS. Staben skal ivareta Marineinspektoratet sitt behov for koordinering og planlegging av øvelser og årsprogram i tillegg til sin aktivitet om bord. Når staben er embarkert (for en kortere eller lengre periode) skal den være OTC på havet og lede styrkene slik at øvelsesutbyttet blir optimalt. Staben vil være et viktig element i prosessen med å forberede offiserer for multinasjonal ledelse. Det er planlagt opprettet egne stillinger ved Marineinspektoratet fra år 2000 (august) for å ivareta disse oppgavene og videreutvikle konseptet.

Når nye norske fregatter anskaffes vil noen av disse være dimensjonert for å kunne ta i mot en stab tilsvarende NoTG – stab. Fartøyene skal kunne ivareta oppgaven som et effektivt ledelsesfartøy i en internasjonal maritim styrke i tillegg til å kunne lede en nasjonal maritim styrke. For å kunne utnytte den ressurs dette innebærer, ser en for seg at NoTG stab – skal embarkere disse jevnlig. Fra ca år 2005 er NoTG planlagt å være fullt utviklet og skal være i stand til å understøtte en evt norsk CSNFL i 2008.

Kystvakten

I hovedsak kan Kystvakten oppgaver deles i fire – suverenitetshevdelse, myndighetsutøvelse, redningsberedskap og bistand til statlige etater og det sivile samfunn. Løsning av oppgavene forutsetter tilstedeværelse og overvåkning. Kystvaktens tilstedeværelse har også i seg selv en preventiv og positiv effekt med tanke på håndhevelse av det norske forvaltningsregime og ift generell redningsberedskap og sikkerhet.

I de allerede eksisterende oppgavene – særlig det som er knyttet til ressursforvaltning – ligger det store utfordringer. Den nye "Lov om Kystvakten" gir imidlertid Kystvakten øket myndighet innenfor flere fagfelt enn det tradisjonelle fiskeri- relaterte. På en rekke nye områder er Kystvakten gitt politimyndighet i kraft av loven. Loven og økt myndighet stiller store krav til utdanning av personell, utøvelsen av tjenesten og ikke minst samarbeid med primærmyndigheten/ oppdragsgivere (-etater).

Med iverksettingen av et nytt kontroll- og håndhevingsregime for internasjonalt farvann i det Nordøstlige Atlanterhavet fra 1 juli 99 har Kystvakten fått nye oppgaver til havs (North East Atlantic Fisheries Council – NEAFC avtalen). Konvensjonen som regulerer fiske på det frie hav (områder ikke omfattet av nasjoners økonomiske soner) gir utfordringer og stiller krav til norsk forvaltning og håndhevelse av regimet – og vil således også stille krav om tilstedeværelse i områder utenfor Kystvaktens normale operasjonsområde.

En generell utfordring for flere deler av Forsvaret er implementeringen av Schengen-avtalen og gjennomføring av "ytre grensekontroll". Iverksettingen av Schengen-avtalen vil innebære at Kystvakten får utvidede oppgaver ifm grenseoppsynet mellom de faste grenseovergangstedene langs kysten. Kystvakten er forutsatt å ha en sentral rolle i kontrollregimet. Det er først og fremst Indre Kystvakt som blir berørt ifm grenseoppsynet, men også bruksvakt-/ havgående fartøyer kan i perioder benyttes. Hele norskekysten vil i denne sammenheng bli yttergrense i henhold til Schengen-avtalen.

Kystvakten er statens primære myndighetsutøver utenfor territorialfarvannet i fredstid. På denne bakgrunnen vil oppgavene til havs bli prioritert også i fremtiden. Oppgavene øker i omfang og operasjonsområdet utvides. En forutsetning for å kunne løse pålagte oppgaver effektivt er en tilfredsstillende materiellpark. En ferdigstillelse av KV Svalbard og ikke minst innføring av nye helikoptre vil være svært viktige bidrag i så måte. For øvrig nevnes det at materiell standarden LYNX er bekymringsfull.

Anskaffelsen av et fjerde helikopterbærende fartøy, KV Svalbard, vil sette Kystvakten bedre i stand til å løse sine mangeartede oppgaver og muliggjøre tilnærmet kontinuerlig tilstedeværelse av en Nordkapp-kl med helikopter også i FKS sitt ansvarsområde.

Ved beredskap og krig overføres Kystvaktens ressurser til Marinen, og hovedoppgaven blir å bidra til og beskytte forsyningslinjene langs kysten. I tillegg til dette skal fartøyene sørge for vakthold, varsling og maritim overvåkning samt tradisjonell suverenitetshevdelse.

Kystartilleriet

Kystartilleriets hovedoppgave har i etterkrigstiden vært å sikre sjøflanken i prioriterte områder mot styrker ført frem over sjøen. Dette viktige bidraget til terskelforsvaret ble utført ved et stort antall kystartillerienheter med høy beredskap og i samvirke med Marinens fartøyer.

Kystartilleriets taktiske konsept var utholdenhet og ildkraft med gruppering i innløp som ville tvinge fienden til enten å omgå fortene eller bruke tid og ressurser på å bekjempe hvert enkelt stridsanlegg.

Kravet til endring av Forsvaret mot et manøverorientert konsept vektlegger utvikling i en mobil retning hvor enheter fleksibelt skal kunne settes inn for å påvirke fiendens evne og vilje til fortsatt kamp. Et mindre antall stasjonære enheter med et høyt beskyttelsesnivå vil imidlertid fortsatt ha en viktig rolle i et balansert forsvar. Omstillingen i KA i en mobil og fleksibel retning startet med innfasing av lette missilbatterier (LMB) som nå er operative.

Batteriene har vist seg som en kosteffektiv løsning basert på sjømobile missilgrupper med laserstyrte og meget treffsikre Hellfire-missiler. Missilgruppene transporteres med Stridsbåt 90 N som kan manøvreres hurtig i trangt og grunt farvann og har stor operasjonsradius.

Den videre omstillingen av KA er startet ved utviklingen av konsept for Kystforsvarsavdelinger (KYFA). Etablering av en maritim styrke for å bidra til øket kontroll og sjønektelse i kystsonen er det sentrale. Avdelingen er foruten et ledelseelement satt sammen av et kyststrids- et sjøstrids- og et logistikk element og kan etter behov utvides med andre elementer.

Sjøheimevernet (SHV)

Sjøheimevernet er en integrert del av HV, som ved beredskap og krig stilles til disposisjon for Sjøforsvaret.

SHV skal i mobiliseringsfasen bidra til å opprettholde tilstedeværelse og utøvelse av nasjonal suverenitet. Etter mobilisering skal SHV støtte de operative sjøer med overvåking av sjøterritoriet, bevokning av minefelt, leder og havner. SHV, som har sitt personellgrunnlag i kystbefolkningen er med sin årlige trening et viktig element for å synliggjøre Forsvaret og dermed bidra til å opprettholde viljen til forsvar i befolkningen.

Med en krigsoppsetning på ca 5000 lokalkjente befal og menige, 235 fartøyer og 77 hurtigbåter, er SHV en betydelig ressurs for å løse Sjøforsvarets oppgaver knyttet til suverenitetshevdelse. For å stå best mulig rustet til denne oppgaven trener SHV inntil 6 dager årlig. SHV har også fått en betydelig heving av standarden på sitt materiell, noe som har vært en forutsetning for å kunne opprettholde motivasjon og kvalitet på mannskapene.

GIHV vil også i fremtiden sikre at SHV blir tilgodesett med materiell og personell på en slik måte at SHVs oppgaver kan bli løst på tilfredsstillende måte.

Prosjekter

Jeg ønsker å kommentere noen av de viktigste prosjektene i Sjøforsvaret litt mer i detalj.

Nye fregatter

Fregattprosjektet er Forsvarets høyeste prioriterte materiellanskaffelse i tid. Det planlegges med å anskaffe 5 fregatter med hovedvekt på anti-ubåtkapasitet. Fartøyene skal i tillegg ha kapasitet til å kunne forsvare seg selv mot angrep fra luften, samt å bekjempe overflatekampfartøy. Fregattene planlegges med helikopter som en integrert del. En anskaffelse av helikopter må også sees i sammenheng med Forsvarets øvrige behov for helikoptre, særlig Kystvakten.

Prosjektet startet opp i 1994 og forespørsel til potensielle leverandører ble sendt ut i november 1998. Anskaffelsen skjer gjennom internasjonal konkurranse. To aktuelle hovedleverandører gjenstår, spanske BAZAN med ildledning fra Lockheed Martin og tyske Blohm + Voss. FSJ har anbefalt at Bazan velges. Saken ligger nå i FD til behandling. Fartøyene vil få organisk helikopter som integrert sensor- og våpenleverandør. De to utenlandske hovedleverandørene er pålagt å oppfylle en hundreprosent gjenkjøpsforpliktelse. Jeg håper at kontrakt kan undertegnes i løpet av kort tid. Fartøyene forventes levert i perioden 2004 – 2010.

Fregattene er våre største og mest allsidige fartøyer. De er velegnet til operasjoner på kysten såvel som i våre havområder. Dessuten fungerer de som kampfartøyer som kan løse oppgaver innen alle former for maritime operasjoner i fred, krise og krig.

Dagens fregatter, som ble bygget tidlig på sekstitallet, er gamle og modne for utskiftning. De har begrenset ytteevne i forhold til dagens oppgaver. Sammenliknet med tilsvarende fartøyer i øvrige NATO-land er de små og har begrenset kapasitet. De nye fregattene vil gi Forsvaret en helt ny dimensjon. Ikke bare vil de bli større enn Oslo- klassen, men de vil få egenskaper og kapasiteter som vil gi dem en helt annen troverdighet både nasjonalt og internasjonalt. Stikkord for de nye fregattene er økte internasjonale forpliktelser, troverdig evne til suverenitetshevdelse og til å hevde suverene rettigheter i våre havområder, evne til krisehåndtering og moderne våpen til å løse oppgaver i krig. Planrammen: 12 240 mill kr (1999).

Nytt kystvaktfartøy (KV Svalbard)

Det skal bygges ett nytt isforsterket KV-fartøy (KV Svalbard), som skal utrustes med helikopter. Kontrakten ble inngått desember 1999 med Langsten Slip & Båtbyggeri A/S. Byggestart i 2000. Ferdig ca 2002. Planramme: 675 mill

(Prosjekt for oppdatering av Nordkapp-kl pågår også og består hovedsakelig av KKI/ Samband. Planramme 290 millioner).

Nye MTBer

Det ble sensommeren 1996 inngått kontrakt mellom SFK og Kværner Mandal om bygging av et forseriefartøy ny MTB - Skjold-klassen - hvor fartøyskonsept og tekniske løsninger skal utprøves. Forseriefartøyet skal danne grunnlag for en etterfølgende serieproduksjon. For å tilfredsstill de store kravene som er stilt til fartøyenes fart, sjødyktighet og rekkevidde, planlegges de som SES- fartøyer (Surface Effect Ship). Dette er samme skrogtype som for minerydderne. Det er ellers lagt vekt på at fartøyene skal ha meget lav egensignatur innenfor radar, IR og akustikk.

Byggingen av forseriefartøyet av Skjold-klassen er ferdig og ble overtatt av Sjøforsvaret i april i 99. Resultatet av teknisk- og operativ evaluering skal danne grunnlaget for beslutning om serieproduksjon. Dette vil Regjeringen fremlegge forslag om i sitt reviderte statsbudsjett senere i år. Så langt har forseriefartøyet utvist glimrende egenskaper og er vel tilpasset tiltenkte oppdrag.

Planramme: 1662 mill (inkluderer rekondisjonering av Hauk-kl og Penguin Mk 2). Serieproduksjon av 8 Skjold-klasser vil koste rundt 3 mrd i tillegg.

Prosjekt Viking

Vi planlegger med å anskaffe nye undervannsbåter etter 2010. Vi ønsker 4 stykker. Det er vurdert som formålstjenlig å gå sammen med Sverige og Danmark i prosjekt Viking, for å se om det er mulig å bygge en lik/ felles klasse. Status er å planlegge å starte opp PDF (prosjekt definisjonsfasen) i løpet av første halvår 2000. Denne er planlagt ferdig i 2004. I 2002, da vår neste FS/ LTM er ferdig, og svenskene har gjort det samme, vil vi vurdere om vi fortsatt skal være med eller ikke.

Prosjektet holder til i Malmø - Norge har bl a prosjektleder (KOM Jacobsen).

Lette missilbatterier (LMB)

Det totale behov for stridsbåter til 9 lette missilbatterier er 36 båter. Sjømobil transport av personell og materiell som inngår i oppsetningen av missilbatteriene er i tråd med det nye forsvarskonseptets med fokus på mobilitet og fleksibilitet.

Leveranse av 20 båter ble fullført i 1999. Det er forhandlet frem en opsjon for leveranse av ytterligere 16 stridsbåter med opsjonsfrist 1 juli 2000 for å komplettere antallet stridsbåter til 36. Disse planlegges anskaffet fra 2001 og utover. LMB - stridsdelen er ferdig anskaffet.

Planramme: 919 millioner

Oppdatering MJK

Prosjektet ble startet opp i 1995, men den økonomiske situasjonen har ikke tillatt gjennomføring av anskaffelsene før i fjor. Marinejegerkommandoens (MJK) oppgaver den senere tid, med deltagelse i internasjonale operasjoner, har gjort det nødvendig å forsere prosjektet og materiellanskaffelsen startet derfor i fjor og planlegges avsluttet neste år.

Prosjektet skal hvor det er hensiktsmessig og formålstjenlig koordineres delvis mot prosjekt for materiell til Hærens Jegerkommando og relevante prosjekter i Sjøforsvaret. Planramme: 47,3 millioner

Internasjonale militære operasjoner

Temaet er svært aktuelt med bakgrunn i blant annet konflikten i Kosovo og NATOs nye strategiske konsept.

For Norges del kan internasjonale militære operasjoner deles i to hovedgrupper, artikkel 5-operasjoner og internasjonale fredsoperasjoner. Artikkel 5-operasjoner er operasjoner foretatt i selvforsvar i henhold til artikkel 5 i Atlanterhavspakten. Internasjonale fredsoperasjoner er i hovedsak operasjoner som ikke dreier seg om selvforsvar av eget område. I NATO-sammenheng er normalt "internasjonale fredsoperasjoner" synonymt med "ikke artikkel 5-operasjoner". Det understrekes at det er kun operasjoner som kommer inn under betegnelsen "ikke artikkel 5-operasjoner" som krever undertegning av fredstjenestekontrakter i henhold til eksisterende lov.

Jeg vil i det etterfølgende først og fremst ta for meg internasjonale fredsoperasjoner.

Internasjonale fredsoperasjoner

Definisjon

Internasjonale fredsoperasjoner omfatter humanitære hjelpeaksjoner, konfliktforebyggende, fredsbevarende, fredsopprettende og andre lignende operasjoner i utlandet som krever bruk av militære styrker. Militære operasjoner hjemlet av Artikkel 5 i Atlanterhavspakten omfattes ikke av denne definisjonen.

(Paradoks: Internasjonale fredsoperasjoner omfatter også krig)!

Status og planer

FO fremla i 1998 en anbefaling om fremtidig styrkebidrag for internasjonale fredsoperasjoner. Sjøforsvarets styrkebidrag er i det vesentligste klarlagt gjennom dette arbeidet. I tillegg er det lagt frem en St.meld om "Tilpasning av Forsvaret til deltakelse i internasjonale operasjoner". (St.meld nr 38).

Sjøforsvaret skal ha fartøyer og personell med tilstrekkelig trenings- og øvingsnivå for deltagelse i internasjonale fredsbevarende/ fredsopprettende og konfliktforebyggende operasjoner i henhold til de gjeldende forpliktelsene. Sjøforsvaret skal ved deltakelse i NATOs stående flåtestyrker opprettholde kompetansen for å lede og koordinere operasjoner med allierte stridskrefter som opererer i norske farvann i krise/ krig. Sjøforsvaret skal kunne avgi fartøyer til FNs fredsbevarende og/ eller fredsopprettende operasjoner.

Sjøforsvarets styrkebidrag er omfattende og berører de fleste typer av operative kampenheter. Bidraget vil i sin helhet være i kategorien reaksjonsstyrker og omfatter for øyeblikket en fregatt, en minerydder, et kommandostøttefartøy, en MTB- skvadron, en undervannsbåt og en minedykkertropp (pluss deler av MJK som inngår i fellesselementene).

Deltakelse av Sjøforsvarets fartøyer forutsetter bruk av fredsoppsatte operative fartøyer med den besetningen som står om bord. Det er derfor opprettet et styrkeregister som forteller hvilke enheter som inngår i registeret og i hvilken periode. For å kunne løse Sjøforsvarets oppdrag om kontinuerlig tilgjengelighet er det nødvendig at dette styrkeregisteret inneholder et rotasjonsmønster.

I tillegg til de operative kampenhetene som inngår i styrkeregisteret kan det bli aktuelt å bidra med handelsfartøyer for strategisk transport eller annen logistikkrelatert støtte. Disse fartøyene vil bli rekvirert eller chartret i markedet ved behov. Slike styrkebidrag vil ha lavere beredskap.

De fartøyene som inngår i Den stående Atlanterhavsstyrken (STANAVFORLANT) og i NATOs stående minerydderstyrke (MCMFORNORTH) vil være tilgjengelige for oppdrag på få dagers varsel. Sjøforsvaret har som ambisjon å delta i NATOs stående Atlanterhavsstyrke (Standing Naval Force Atlantic - SNFL) i fire måneder per år inntil vi får de nye fregattene og på kontinuerlig basis når disse blir operative. For deltakelse i NATOs stående minerydderstyrke (Mine Countermeasures Force North-Western Europe – MCMFORNORTH), er ambisjonen å delta på kontinuerlig basis med en minerydder.

Frivillighet

NATOs nye strategiske konsept ble vedtatt i Washington i april i fjor. Selv om det ble presisert at NATOs hovedansvar fortsatt er kollektivt forsvar og transatlantisk samarbeid, så er det ingen tvil om at krisehåndtering i videste forstand blir en av NATOs hovedoppgaver i fremtiden. Dette får helt klart konsekvenser for vårt forsvar – ikke minst fordi Regjeringen har gitt sin helhjertede tilslutning til det nye konseptet. Det fremgår av st.meld. 38 at deltakelse med militære styrker i internasjonale fredsoperasjoner utgjør et viktig element i vår forsvars- og sikkerhetspolitikk. Med andre ord: Dette kommer til å bli en av våre hovedoppgaver i fremtiden.

Etter min mening er det derfor et paradoks og en selvmotsigelse å basere deltakelse i internasjonale fredsoperasjoner på frivillighet. Frivillighet for norske offiserer i denne typen operasjoner bidrar til å svekke Regjeringens evne til å omsette norsk forsvars- og sikkerhetspolitikk i konkret handling.

Man setter dessuten den enkelte offiser i et dilemma ved å tilby ham/ henne frivillighet. Ansvar i forhold til de pårørende for beslutningen om å delta i operasjonen overføres til det enkelte befal. Dette er direkte umoralsk. Det er for øvrig en selvfølge at mannskapene tilbys tilfredsstillende vilkår, lønn og forsikringsordninger, i tjenesteperioden. Nåværende forsikringsordninger er for dårlig.

Når dette er sagt, innser jeg at vi må søke å løse problemene vi i dag har med å få personellet til å undertegne kontraktene. Fredstjenesteloven gjelder og den må jeg forholde meg til, men det er nå på høy tid å revurdere loven med bakgrunn i det jeg nå har sagt.

Avslutning

Avslutningsvis vil jeg si at vår hovedutfordring er å skape og vedlikeholde et forsvar som til enhver tid er tilpasset endrede sikkerhetspolitiske- og økonomiske rammebetingelser. Derfor er FS 2000 og det omstillingsarbeidet som er iverksatt i Sjøforsvaret helt nødvendig. Jeg ønsker et Sjøforsvar som i fred evner å produsere til krigsstrukturen, samtidig som det ivaretar våre freds- og kriseoppgaver.

Når vi nå former "det nye Forsvaret" er det krigens krav som er styrende og dimensjonerende. Vår militære struktur er en garanti for Norges integritet og handlefrihet. Sjøforsvaret må være det norske samfunns virkemiddel for å verne om norske sjøområder, ressurser og norske maritime interesser både i fred, krise og krig.

I enhver situasjon skal vi kunne velge den mest hensiktsmessige reaksjonsform for å forebygge og løse eventuelle kriser på et lavest mulig nivå. Dette innebærer at Sjøforsvaret må ha strukturelementer tilpasset hele konfliktskalaen, - fra fred til full krig.

I den prosessen vi nå er inne i, er det viktig å ikke tape av syne at Norge er en nasjon med betydelige maritime interesser og at vi har enorme naturressurser som skal forvaltes til nasjonens beste.

Jeg er, som sagt innledningsvis, betinget optimistisk for Sjøforsvarets fremtid og ser for meg et fremtidig Sjøforsvar som er noe mindre enn dagens, men mer effektivt og bedre tilpasset fremtidens oppgaver.

Takk for oppmerksomheten!